# QORTI KOSTITUZZJONALI

**IMHALLFIN**

**S.T.O. PRIM IMHALLEF JOSEPH AZZOPARDI**
**ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO**
**ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI**

**Seduta ta' nhar il-Hamis 31 ta' Jannar 2019**

**Numru 14**

**Rikors numru 43/14 JPG**

**Geoffrey u Rita Konjugi Mizzi**

**v.**

**Il-Ministru ghall-Familja u Solidarjeta` Socjali u l-Avukat Generali**

Preliminari

1. Dan hu appell maghmul mill-intimati l-Ministru ghall-Familja u Solidarjeta` Socjali u l-Avukat Generali [l-intimati] mis-sentenza moghtija fit-23 ta' April, 2018, [is-sentenza appellata], mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-kompetenza kostituzzjonali taghha [l-ewwel Qorti], li permezz taghha dik il-Qorti ddecidiet hekk:

"**Ghal dawn il-motivi il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi tichad l-ewwel, t-tieni u t-tielet, it-tmin u d-disgha eccezzjoni tal-intimati;**

"**Tilqa' ir-raba', il-hames, is-sitt u s-sebgha eccezzjoni tal-istess intimati u ghaldaqstant:**

"**1. Tilqa' l-ewwel talba tar-rikorrenti, u tiddikjara illi r-rikorrenti soffrew ksur tal-jeddijiet taghhom hekk kif sanciti taht l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja;**

"**2. Tichad it-tieni talba tar-rikorrenti; u**

"**3. Tilqa' parzjalment it-tielet talba izda tichad dik il-parti tat-talba taghhom ghar-rexissjoni tal-Ordni tal-Harsien fuq ulied ir-rikorrenti; Tipprovdi dwar it-tielet talba limitatament billi tiddikjara li sa fejn il-Ligi tirrigwarda il-hrug ta' Ordnijiet ghall-Harsien dwar il-minuri – l-ATT XVIII tal-1980 Kap 285 tal-Ligijiet ta' Malta - ma jaghtix lill-parti interessata id-dritt ta' access ghal-Qorti indipendenti u imparzjali ghad-determinazzjoni tal-validita' jew ghal revoka ta' ordni bhal dak, dak in-nuqqas jikkonsistwixxi ksur tal-jedd imhares bl-Artikolu 6 (1) tal-Konvenzjoni Ewropea.**

"**Tordna lir-Registratur tibghat kopja ta' din is-sentenza lil lis-*Speaker* tal-Kamra tar-Rapprezentanti.**

"**L-ispejjes tal-kawza fic-cirkostanzi jibqghu bla taxxa bejn il-partijiet.**"

Mertu

2. Illi r-rikorrenti Mizzi fethu dawn il-proceduri fejn talbu lill-ewwel Qorti:

"1. Tiddeciedi u tiddikjara illi r-rikorrenti soffrew ksur tal-jeddijiet taghhom hekk kif sanciti taht l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja;

"2. Tiddeciedi u tiddikjara illi r-rikorrenti soffrew ksur tal-jeddijiet taghhom hekk kif sanciti taht l-Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropeja;

"3. Taghti kull rimedju effettiv ghall-vjolazzjonijiet lamentati, inkluz, skont ic-cirkostanzi tal-kaz, ir-rexissjoni tal-Ordnijiet ghal-Harsien imsemmija".

3. L-intimati pprezentaw risposta guramentata kongunta fejn eccepew li t-talbiet tar-rikorrenti Mizzi kienu nfondati fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet hemm imfissra.

Is-Sentenza Appellata

4. Fis-sentenza taghha tat-23 ta' April, 2018, l-ewwel Qorti ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet rilevanti ghal dan l-Appell:

> "Din il-kawza tirrigwarda azzjoni da parti tal-genituri ta' hamest itfal minuri imqieghda taht Ordni tal-Harsien – azzjoni fis-sens li l-Ordni ta' Harsien mahruga mill-Ministru fuq uliedhom jikser id-drittijiet fundamentali taghhom ghal smiegh xieraq quddiem Qorti imparzjali u independent, id-dritt taghhom ghal rispett tal-hajja privata u tal-familja taghhom u ghal rimedju effettiv. Il-Genituri ilmentaw li qed isofru tali lezjoni tad-drittijiet imsemmija ghaliex il-Ligi, li permezz taghha inhareg l-Ordni ta' Harsien, ma tipprovdix mezz ghal stharrig quddiem Qorti fuq il-validita' o meno tal-Ordni jew ghal revoka jew bdil tieghu hlief tramite il-Ministru, li taht l-Awtorita', tieghu tkun harget l-Ordni ta' Harsien.
>
> "L-intimati irrispingew l-allegazzjonijiet li l-genituri qed isofru tali lezjoni td-drittijiet taghhom ghaliex il-Ligi – Kap 285 tal-Ligijiet ta' Malta – jaghti rimedji ta' *reviews* u moniteragg regolari u kontinwu u jipprovdi ghal garanziji neccessarji biex jinkiseb il-bilanc mehtieg bejn l-interessi tal-ulied u tal-genituri taghhom. Gie sottomess ukoll li Ordni tal-Harsien mhijiex legalment irrevokabbli.
>
> "Artikolu 6 tal-Qorti tal-**Konvenzjoni Ewropea ghal Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bnidem u Libertajiet Fundamentali** tipprovdi illi:
>
> > ***"" In the determination of his civil rights and obligations ... everyone is entitled to a fair ... hearing ... by [a] ... tribunal""***
>
> "Il-Qorti taghraf illi l-ilment tar-rikorrenti jikkoncerma primarjament li huma prekluzi milli jikkontestaw l-Ordni ta' Harsien f'kas ta' bdil ta' cirkostanzi ghaliex il-Ligi nnifisha ma tipprovdiex ghal procedura specifika ghal dan il-ghan.
>
> "Il-Qorti Europea (ECHR) gia kellha l-opportunita li tghallem illi id-dritt ghal access tal-Qorti, iffisser li l-individwu ghandu jinghata ***"a clear***

***and practical opportunity to challenge an act interfering with his civil rights."*[1]**

"Di piu' din il-Qorti tgharaf illi l-Qorti ta' Gurisdizzjoni Kostituzzjonali gia kellha l-opportunita' illi tiddeciedi u tqis li genituri, fl-istess posizzjoni tar-rikorrenti, m'ghandhom ebda access lill-Qorti biex jissindikaw il-hrug, validita', u kontinwita' ta' Ordni ta' Harsien*:*

> ***""Madankollu, ma jidher li l-liġi tipprovdi għall-ebda rimedju ġudizzjarju ieħor fil-każ ta' min ikun naqas li joġġezzjona għal ordni fiż-żmien statutorju msemmi, jew għal min, minkejja li ma tkunx intlaqgħet l-oġġezzjoni, ikun jixtieq li jitlob reviżjoni minn żmien għal żmien taż-żamma fis-seħħ ta' ordni bħal dak. Huwa dwar din l-aħħar ċirkostanza li r-rikorrenti ssejjes l-ilment tagħha bi ksur tal-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni.""*[2]**

"Mhux hekk biss, izda l-Qorti Ewropea fil-kas ta' **M.D and Others vs Malta**[3] diga kellha l-opportunita li tirritjeni:

> ***""55. The Court notes that the Civil Court in its constitutional jurisdiction had found that there was no remedy granting access to a court for the first applicant or anyone in her position wanting to have the merits of a care order re-examined (see paragraph 18 above). Similarly, the Constitutional Court alluded to the same conclusion, although it did not make a finding on that issue (see paragraph 22 above). The Government have not submitted that a judicial remedy existed to challenge a care order during the time it was in force, namely until the minors reached eighteen years of age. Indeed, the Government argued that the courts would not be the right venue for such an assessment. The Court considers that such an argument runs counter to the entire basis of Article 6, which provides for access to an impartial and independent tribunal for the determination of civil rights and obligations. It is precisely a tribunal's role to supervise administrative action in any field and guarantee freedom from arbitrariness. Moreover, any assessment made by the courts would evidently take into consideration the input given by the relevant actors, such as the social workers in the present case. It follows that the Government's argument is no excuse for the fact that the Maltese system provided no access to a tribunal which could evaluate the applicants' situation.***
>
> ***""56. Moreover, the Court cannot accept that a review by the social workers who reported to the Minister, who could in turn revoke a care order, would constitute an "impartial and independent tribunal". Furthermore, the legal framework providing for this process did not afford the possibility for the applicants to make such an application, nor has it been shown***

[1] Vide **DeJorio vs Italy** app.no **73936/01** para. 45 deciza **3rd June 2004.**
[2] **Marianne Decelis vs AG** deciza per Imhallef JR.Micallef fi**-2 ta' April 2009**
[3] 64791/10 deciza fis**-17 ta' Lulju 2017**

***that any decision in this field would be written and made public in order to provide for the possibility of a judicial review.[4]""***

"Illi ghalhekk fuq l-insenjamenti fuq citati, hija l-fehma konsiderata ta' din il-Qorti illi r-rikorrenti sofrew lezjoni fid-dritt taghhom ghal access ghall-Qorti sabiex jimpunjaw jew jitolbu ghall-revoka jew ghal bdil tal-Ordni ta' Harsien mahrug fuq uliedhom.

"Ir-rikorrenti jilmentaw ukoll fuq lezjoni tad-dritt taghhom kif sancit minn Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Europea, liema Artikolu jipprovdi:

1. ***""everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.***

2. ***""there shall be no interference by a public authority with the exercise of this right expect such as in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.""***

"Il-Qorti taghraf illi sabiex indhil fil-hajja privata u tal-familja ma jkunx meqjus in vjolazzjoni ta' Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Ewropea irid ikun:

**"1. Indil minn Awtorita' kompetenti li jkun skond il-Ligi;**

**"2. Li l-indhil ghandu ghan legittimu skond Artikolu 8(2);**

**"3. Li l-indhil huwa mehtieg f'societa demokratika;**

"Il-Qorti Ewropea tesigi illi sabiex l-indhil jitqies illi huwa mehtieg f'socjeta demokratika, l-interferenza trid tkun gejja minn ***"a pressing social need"*** **li jkun porporzjonat ghal ksieb tal-ghan legittimu.[5]**

"Di piu' il-Qorti trid tkun konvinta li hemm bilanc gust bejn l-interessi tal-individwu u dik tal-kommunita' u li l-istat ghandu ***"a wide margin of appreciation"*** li jvarja skond in-natura u l-importanza tal-materji u nteressi in diskussjoni.

"Il-Qorti Europea wissiet pero' illi:

***""a stricter security is called for in respect of any further limitations such as restrictions placed by those authorities of parental rights of access of any, legal safetyguards designed to secure an effective protection of the right parents and children to respect for their family life"[6]"***

[4] App.Nru 64791/2010 deciza fis-**17 ta' Lulju 2017**
[5] Vide **Kutzner Vs Germany** app. No. 46544/99 para 60.
[6] Vide **T.P and KM vs UK** app. No. 2895/95 para 71

“**Ikkonsidrat:**

“Il-Qorti ghalhekk tghaddi biex tezamina l-allegat lezjoni ta’ l-Artikolu 8 skond ir-rekwiziti fuq indikati u dana fl-isfond tac-cirkostanzi tal-kas.

“Illi fil-kas in ezami mhuwiex kontestat illi l-Ordni ta’ Harsien saret skond il-Ligi. Infatti fir-rikors promotur ebda lanjanza ta’ din n-natura ma tqanqlet. Il-Qorti innutat pero’ illi fil-kors ta’ smiegh ta’ din il-kawza, saru tentattivi biex jintefa dell fuq din il-validita’ tal-Ordni ta’ Harsien fuq it-tfal in kwisjtoni, minghajr pero’ ma ngab xi hjiel ta’ prova konvincenti dwar dan.

“Illi lanqas ma hemm dubbju li l-mizura li tittiehed – cioe’ l-Ordni ta’ Harsien, kellha ghan legittimu ghaliex l-protezzjoni tat-tfal minuri, hija fost l-aqwa mill-ghanijiet mhaddna mill-Konvenzjoni u mill-Qrati Europei. Ciononstante, dak li jrid jigi ezaminat minn din il-Qorti huwa kemm-il darba l-Ordni ta’ Harsien kienux mizuri proporzjonati fic-cirkostanzi tal-kas.

“Huwa mifhum illi l-konsiderazzjoni tal-ahjar interess tat-tfal f’dawn it-tip ta’ kawzi, huwa ta’ mportanza krucjali. Ugwalment krucjali li jinftiehem hu l-fatt illi c-cahda kompleta tad-drittijiet ta’ genitur ma’ uliedu hija mizura b’konsewgwenzi horox fuq il-familja intiera u tista’ tkun inkonsistenti mal-ghan ghal ghaqda eventwali tal-familja.

“Ghalhekk dawn il-mizuri ghandhom jigu applikati biss f’cirkostanzi eccezzjonali u fejn huma motivati minn dak li gie msejjah bhala:

> ***““ an over-riding requirement pertaining to the child’s best interests”[7]”***

“Fil-kas in ezami il-mizura ta’ Ordni ta’ Harsien taffettwa d-drittijiet ta’ kura u kustodja tal-ulied izda mhux d-drittijiet tal-genitur.

“Illi applikati il-principji fuq elenkati hija il-fehma konsiderata ta’ din il-Qorti illi il-mizuri Ordni ta’ Harsien u is-supervizjoni impost fuq id-dritt ta’ access ghat-tfal kienu maghmula f’cirkostanzi li din il-Qorti tikkonsidra bhala:

> ***““exceptional circumstances and can only be justified if they are motivated by an over-riding requirement pertaining to the child’s best interest.”[8]”***

“Dan qieghed jinghad il-ghaliex il-provi kumulattivi u volominuzi f’dan il-kas, inklus *video conference* tal-minuri koncernati, juri li t-tfal f’din il-familja kienu mitfugha f’cirkostanzi li jwahxu: fejn il-missier ma jahdimx u hu preklus li jahdem ghaliex gie *Boarded Out*; missier li lanqas

[7] Vide **Sahou and Pircalals para 47, Jo Hansen vs Norway, 7 ta’ Settembru 1996** para 68 &78

[8] Vide **M.D and Others** ibid para 76

ghandu l-hila li jzomm lilu nnifsu nadif; missier li ma jara xejn hazin li jara films pornografici b'volum tas-*sound* gholi f'dar ta' ftit ikmamar; missier li ma jaghrafx il-htiega li jikkoregi lil uliedu; missier li jiggieled fizikament ma' ibnu l-kbir, meta ibnu jghidlu biex ibaxxi s-*sound* tal-film pornogrfici li l-missier jkun qed jara meta t-tfal ikunu prezenti fid-dar; missier li donnu qatt ma kien prezenti biex jikkoregi il-*power play* ikrah bejn l'ulied, fejn il-kbar isawtu lil huthom iz-zghar, jesponu il-genitali taghhom u jimmasturbaw quddiem it-tfal iz-zghar u jilaghbu il-famuza ***"it's a rape day"*** gharwenin. Ghal dan kollu, kien missier apparentament assenti.

"L-omm kienet tbaghti minn skizofrenija, u minkejja din id-diffikulta, ghamlet hilietha f'cirkostanzi ta' deprivazzjoni kbira, biex tlahhaq mas-sitt (6) ulied taghha. Kienet hi li zzomm l-appuntamenti tat-tobba u l-appuntamenti fl-isptarijiet ghal binha JS li kien ibghati minn *renal failure*.

"L-isfortuna ta' nuqqas ta' *housing* adekwat, kompliet tgharraq il-familja li kienet kostretta tghix f'razzett tal-annimali, f'zewgt ikmamar bla dawl, bla ilma, bla facilitajiet sanitarji, b'"*toilet"* jikkonsisti f'toqba fil-hamrija – b'rizultat li t-tfal kienu jipporgaw tahthom sa eta' avvanzata – anke fil-hinijiet tal-iskola. Konsegwenza ta' nuqqas totali ta' awtorita' u tmexxija korretta mill-genituri, il-bniet, specjalment ML, kienet tbaghti minn *selective mutism*, waqt li MR kellha tissubixxi li hutha il-kbar subien jorqdu maghha. Dawn huma ftit mit-trawmiet li ghaddew minnhom it-tfal li gew mgharfa lill-Qorti minn numru konsiderevoli ta' social workers, psikologi u psikjatri li taw l-ghajnuna professjonali lit-tfal li llum l-gurnata huma migbura u kkurati flimkien go *home*.

"Altru li jezistu dawk c-cirkostanzi eccezzjonali, altru li jikkonkorru dak l-imsejjah *"over-riding requirement pertaining to the child's best interests."*

"Illi ghalhekk huwa car illi l-mizura ta' indhil, cioe' l-Ordni ta' Harsien ma tistghax hlief titqies bhala wahda **"mehtiega socjeta demokratika fl-interessi tal-protezzjoni tas-sahha u tal-morali" tal-istess tfal.**

"Illi apparti dan kollu, il-Qorti tgharaf illi l-genituri irresistew kull sforz tas-social workers ghat-titjieb fil-kundizzjonijiet tas-*Supervised Access Visits* (SAVs) u hadu l-attegjament li jew jigu ritornati t-tfal jew la haduhom, jiehdu hsiebhom s-social workers. Kien hemm sahansitra resistenza ghall-awment fid-durata tal-SAVs jew bdil fl-ambjent fejn isiru l-istess visiti, apparentament minhabba l-esistenza ta' dawn il-proceduri.

"Il-Qorti tqis illi dawn huma biss skuzi fierha ta' genitur, l-missier, li m'huwiex komdu jbiddel hajtu ghal uliedu. Sfortunatament l-omm tidher illi hija taht il-kontroll assolut ta' zewgha.

"Ghalhekk il-Qorti tqis illi ma jikkonkorrux ir-rekwiziti fuq indikati biex jigi sostnut lezjoni ta' dritt ta' familja protett taht Artikolu 8 tal-Konvenzjoni Europea.

"Ir-rikorrenti, genituri tal-hamest ahwa taht Ordni ta' Harsien, talbu ghal rimedju effettiv inkluz dak ta' rexissjoni tal-Ordni ta' Harsien fuq uliedhom.

"Il-Qorti ga sabet lezjoni tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Europea. Dwar r-rimedju xieraq u effettiv, il-Qorti taghmel referenza ghall-insenjament moghti mill-**Imhallef J.R Micallef** fis-sentenza tieghu tat-2 ta' April 2009[9];

***""Illi fost it-talbiet tar-rikorrenti, saret waħda biex din il-Qorti tħassar l-ordni għall-ħarsien dwar ulied ir-rikorrenti. Din il-Qorti ma tistax tilqa' talba bħal dik. Dan jingħad l-iżjed għaliex din il-Qorti ma sabitx li r-rikorrenti kellha raġun dwar l-allegat ksur tal-jedd tagħha taħt l-artikolu 8 tal-Konvenzjoni. Filwaqt li safejn sabet li r-rikorrenti ġarrbet ksur tal-jedd tagħha taħt l-artikolu 6(1) u l-artikolu 13 tal-Konvenzjoni, ir-rimedju m'huwiex awtomatikament dak tat-tħassir tal-ordni għall-ħarsien, imma huwa d-dritt ta' aċċess għal proċediment li jkun jista' jqis is-siwi taż-żamma fis-seħħ ta' dak l-ordni u tal-kundizzjonijiet li taħthom sar;***

***""Illi t-tielet talba tar-rikorrenti hija biex din il-Qorti tagħti kull rimedju effettiv għall-ksur tal-jeddijiet vantati. Hawn ukoll jgħodd l-argument magħmul dwar it-tieni talba. Ladarba din il-Qorti waslet għall-fehma li r-rikorrenti ġarrbet ksur taħt l-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni din il-Qorti hija tal-fehma li dan il-ksur jista' jkun rimedjat biss bl-intervent tal-leġislatur, u għalhekk tista' u sejra tagħti dawk il-provvedimenti li jidhrilha xierqa biex dan l-ilment ikun indirizzat mill-fergħa tal-istat li għandha s-setgħa li tagħmel dan;""***

## L-Appell

5. L-intimati pprezentaw l-appell taghhom fil-11 ta' Mejju, 2018, fejn qed jitolbu r-riforma tas-sentenza appellata fis-sens li, filwaqt li tigi konfermata fejn gew milqugha l-eccezzjonijiet taghhom u michuda t-talbiet tar-rikorrenti Mizzi, tithassar u tigi revokata f'dik il-parti fejn gie dikjarat li r-rikorrenti Mizzi sofrew ksur tal-jeddijiet taghhom sanciti bl-

[9] Vide **Marianne Decelis proprio et nomine vs Avukat Generali**

Artikolu 6 tal-Konvenzjoni u minflok, jigi dikjarat li ma kien hemm l-ebda ksur ta' dan l-artikolu, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-istess rikorrenti Mizzi.

6. Fir-risposta taghhom prezentata fis-6 ta' Gunju 2018 ir-rikorrenti talbu li l-appell tal-intimati jigi michud ghar-ragunijiet hemm spjegati, u wkoll ghamlu appell incidentali rigwardanti dik il-parti tas-sentenza appellata fejn ma nstabx ksur tal-Artikolu 8 fuq citat.

7. Kontestwalment mal-prezentata tar-risposta taghhom ir-rikorrenti talbu permezz ta' rikors sabiex din ir-risposta tigi accettata fl-atti minkejja li giet prezentata fuori termine. L-intimati oggezzjonaw

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

8. Rigward it-tardivita` tal-prezentata tar-risposta, il-Qorti tosserva li dan hu minnu tenut kont tal-fatt li, minkejja li r-rikorrenti Mizzi gew notifikati bir-rikors tal-appell fis-17 ta' Mejju, 2018, kien biss fis-6 ta' Gunju, 2018 li huma pprezentaw ir-risposta taghhom, jigifieri tmint [8] ijiem wara li ghalaq iz-zmien ta' tmien [8] granet utili stabbilit bil-ligi ghall-prezentata tar-risposta taghhom.

9. Ir-Regolament 4[2] tar-Regoli dwar il-Prattika u l-Procedura tal-Qrati u tal-Bon Ordni [L.S 12.09] fil-parti relevanti tieghu jaqra hekk:

> "(2) Ir-rikors ta' l-appell ghandu jsir fi zmien ghoxrin gurnata mid-data tad-decizjoni appellata, u l-appellat jista' jipprezenta risposta bil-miktub fi zmien tmint ijiem ta' x-xoghol mid-data tan-notifika:
>
> "……………….. omissis ……………………….."

10. Fir-rigward jinsab konsolidat fil-gurisprudenza taghna li l-osservanza tat-termini stabbiliti kemm fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili, u kif ukoll f'ligijiet ohra specjali li jirregolaw il-kondotta tal-proceduri quddiem qorti jew tribunal, huma ta' ordni pubbliku u ma jistghux bl-ebda mod jigu njorati, u lanqas bil-kunsens tal-partijiet rinunzjati jew mibdula[10]. Dan ghal ragunijiet ta' certezza u wkoll ta' uniformita`[11]. Ghalhekk l-inosservanza taghhom tista' sahansitra tigi sollevata mill-Qorti *ex officio* u galadarba jiskadi t-terminu stabbilit mill-ligi, id-dritt ta' azzjoni jintilef[12]. L-istess qed jissottomettu l-intimati.

11. Il-Qorti tirrileva li fil-kaz **Muscat v. Malta**[13] il-Qorti Ewropea stqarret is-segwenti dwar it-termini stabbiliti mill-ligi domestika fir-rigward tal-prezentata ta' appell:

> "The rules governing the formal steps to be taken and the time-limits to be complied with in lodging an appeal are aimed at ensuring the

---

[10] Ara App. Inf., **Mirjana Kovecevic v. Myoka Management Ltd,** deciz 12 ta' Frar, 2010, App.Inf., **Kenneth Abela v. Aplan Limited et,** deciz 6 ta' Frar, 2008; App.S. **Giuseppe Caruana v. Charles sive Charlie Psaila**, deciz 21 ta' Marzu, 1997;

[11] App. Kost. 11/2010, **Av. Leslie F. Grech pro et noe et v. Nazzareno Vassallo et,** deciz 26 ta' Gunju, 2015, App. Inf., **Salina Wharf Marketing Limited v. Malta Tourism Authority**, deciz 12 ta' Dicembru 2007.

[12] Ara App. Kost., **Gama Said Karfus v. Kummissarju tal-Pulizija et.**, deciz 26 ta' Mejju, 2006.

[13] Appl. 24197/10.

> proper administration of justice and compliance, in particular with the principle of legal certainty[14] … Those concerned must expect those rules to be applied [see *Nakov v The Former Yugoslav Republic of Macedonia,* dec. no. 68286/01, 24 October 2002]. It is incumbent on the interested party to display special diligence in the defence ofhis interests [ see *Teuschler v Germany* dec. no. 47636/99, 4 October 2001 and *Sukhorubchenko v Russia,* no. 69315/01 para. 41-43, 10 February 2003]."

12. Skont il-ligi nostrana, jekk ir-risposta tal-appell tigi prezentata tardivament din hi nulla u ghandha tigi sfilzata, u l-istess l-appell incidentali li skont l-Artikolu 240 tal-kodici fuq imsemmi jista' jsir biss bis-sahha tar-risposta tal-appell. Jekk ir-risposta tal-appell ma tkunx tiswa, allura wkoll l-appell incidentali ma jkunx jiswa. Din il-Qorti fis-sentenza fl-ismijiet **Av. Leslie F. Grech pro et noe et v. Nazzareno Vassallo et|**[15] osservat li r-rikorrenti ma kienu ressqu l-ebda raguni sabiex jiggustifikaw it-tardivita` tar-risposta sabiex twassal lil din il-Qorti taccetta tali risposta bhala wahda valida. L-istess fil-kaz odjern fejn ir-rikorrenti Mizzi ma offrew l-ebda raguni ghaliex ir-risposta taghhom giet ipprezentata wara t-terminu ta' tmint ijiem utili stabbilit mil-ligi.

13. Ir-rikorrenti Mizzi ghamlu riferenza ghal kazistika tal-Prim'Awla tal-Qorti Civili fejn dik il-Qorti accettat ir-risposta tardiva ghaliex ir-raguni ma kinitx imputabili lill-parti izda lill-avukat. Izda l-Qorti ma tarax li ghandha timxi bl-istess mod fil-kaz odjern ghaliex, kif diga` nghad fil-paragrafu precedenti, l-ebda raguni ma tressqet sabiex tiggustifika t-

[14] Sottolinear ta' din il-Qorti
[15] Supra.

tardivita` fil-prezentata tar-risposta tar-rikorrenti Mizzi. Ghalhekk il-Qorti ma tistax tikkonsidra li tezenta lir-rikorrenti Mizzi mit-terminu stabbilit mil-ligi altrimenti l-ghan tal-ligi jigi stultifikat.

14. Ir-rikorrenti Mizzi jilmentaw ukoll mill-fatt li filwaqt li t-terminu ghall-prezentata tal-appell hu ta' ghoxrin jum, it-terminu ghall-prezentata tar-risposta hu biss ta' tmint ijiem b'mod li giet mahluqa *'disparity of arms'* bejn il-partijiet bi ksur tal-principji tal-gustizzja naturali. Il-Qorti fis-sentenza fl-ismijiet **Av. Leslie F. Grech pro et noe et v. Nazzareno Vassallo et**[16] sabet li ma kienx jirrizulta li t-terminu ta' 8 ijiem utili preskritt mill-L.S. 12.09 ghall-prezentata tar-risposta kien wiehed inadekwat. Din il-Qorti tosserva fir-rigward li ma ssib l-ebda raguni li twassalha sabiex tiddikjara li t-terminu ta' tmint ijiem ma kienx bizzejjed ghat-thejjija u l-prezentata tar-risposta tar-rikorrenti Mizzi. Dan minbarra l-fatt li, kif sewwa jghidu l-intimati, is-subartikolu 146(3) tal-kodici fuq indikat jaghti d-dritt lil dik il-parti li, tonqos li tipprezenta t-twegiba jew ir-risposta taghha fiz-zmien stabbilit mil-ligi, li tidher quddiem il-qorti u/jew taghmel is-sottomissjonijiet taghha. B'hekk ma jistax jinghad validament li gew miksura l-principji tal-gustizzja naturali.

15. Il-Qorti ghalhekk tiddikjara li r-risposta tardiva tar-rikorrenti Mizzi hi rritwali u nulla u ghandha tigi sfilzata flimkien mal-appell incidentali taghhom.

---

[16] Ibid.

16. Il-Qorti issa ser tghaddi sabiex tittratta l-aggravju mressaq mill-intimati, jigifieri li m'hemm l-ebda ksur tad-drittijiet tar-rikorrenti Mizzi kif protetti mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni. L-intimati qeghdin jibbazaw din it-tezi fuq l-introduzzjoni tal-emenda ghall-Att dwar Tfal u Zghazagh [Ordnijiet ghall-Harsien][Kap. 285] li dahal fis-sehh permezz tal-Att XXXIII fil-15 ta' Ottubru 2014[17], u ghalhekk wara li giet intavolata l-kawza odjerna, kienu ndirizzaw in-nuqqasijiet f'dik il-ligi. L-imsemmi Att XXXIII jipprovdi mekkanizmu legali ghal revizjoni ta' ordnijiet ghall-harsien fuq talba tal-genitur jew tal-kustodju tat-tifel jew zaghzugh. Is-subinciz relevanti jaqra hekk:

> "(5) Jekk il-Qorti tal-Minorenni tikkonferma li l-ordni saret taht is-subartikolu (1), il-persuna imsemmija fl-imsemmi subartikolu tista' wara erba' xhur wara dik il-konferma titlob lill-Qorti tal-Minorenni biex tirrevedi l-ordni. Dik it-talba ghandha issir permezz ta' ittra registrata lid-Direttur tad-Dipartiment responsabbli ghall-Harsien Socjali. Id-Direttur ghandu, mhux izjed tard minn sebat ijiem mid-data tal-wasla ta' 'dik l-ittra, jirreferi l-kaz lill-Qorti tal-Minorenni bl-istess mod hekk kif preskritt taht l-artikolu 13, b'dan illi dik il-Qorti ghandha tiddeidi dwar dik ir-referenza fi zmien wiehed u ghoxrin gurnata mindu ssirilha."

17. L-intimati jispjegaw li nuqqasijiet ezistenti qabel dahlet fis-sehh l-emenda fuq citata kienu gew riskontrati mill-Qorti Ewropea fil-kawza fl-ismijiet **MD and Others v. Malta**[18]**,** u l-ewwel Qorti kienet strahet kemm fuq dik id-decizjoni, kif ukoll fuq is-sentenza tal-Prim'Awla, Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) tat-2 ta' April, 2009, fl-ismijiet **Marianne Decelis v. Avukat Generali** ghal dak li kien jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet taghha dwar jekk il-ligi lokali kinitx tipprovdi mekkanizmu adekwat ghal

[17] A.L 585/2014
[18] App. 64791/10 deciza 17 ta' Lulju, 2012.

access u ghal revizjoni wara l-hrug ta' ordni ghall-harsien mill-Qorti tal-Magistrati bhala Qorti tal-Minorenni.

18. L-intimati jaccettaw il-fatt li kemm il-Qorti Ewropea, kif ukoll il-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali), kienu sabu li l-Kap. 285 kien jonqos milli jipprovdi rimedju gudizzjarju ta' appell jew ta' revizjoni ta' ordni ghall-harsien. Izda jikkontendu li galadarba l-Istat Malti kien indirizza dan in-nuqqas permezz ta' emenda fil-ligi, ma jistax jinghad li r-rikorrenti Mizzi sofrew ksur tad-dritt taghhom protett bl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni.

9. Il-Qorti tosserva li t-talba tar-rikorrenti Mizzi quddiem l-ewwel Qorti kienet tirrigwarda l-allegat ksur tad-dritt fundamentali taghhom sancit fl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni, u dan proprju mill-gurnata li gew ikkonfermati l-Ordnijiet ghall-Harsien fir-rigward tal-hamest itfal taghhom mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) Bhala Qorti tal-Minorenni, sal-gurnata tal-prezentata tar-rikors taghhom fit-12 ta' Gunju 2014 quddiem l-ewwel Qorti. Il-Qorti tosserva ukoll li minghajr dubbju huma ma kienux qeghdin jallegaw ksur fil-granet ta' wara l-prezentata tar-rikors ghaliex huma kienu konsapevoli biss tas-sitwazzjoni taghhom sa dik il-gurnata u sahansitra talbu r-rexissjoni tal-ordnijiet tal-harsien fir-rigward tal-hamest itfal taghhom bhala rimedju effettiv.

10. Ghalhekk dak li sehh wara d-data tal-prezentata tar-rikors taghhom, fejn l-emenda fil-ligi li giet ippromulgata permezz tal-imsemmi

Att promulgat fl-14 ta' Awwissu, 2014 u li gie fis-sehh fil-15 ta' Ottubru tal-istess sena, indirizzat in-nuqqas ta' access ghal sistema gudizzjarja li kienet toffri access ghal talba ghal revizjoni ta' ordni ghall-harsien, setghet biss twaqqaf l-istat ta' ksur tad-drittijiet tar-rikorrenti Mizzi, izda mhux thassru. Issa pero` ghandhom rimedju konsistenti fi dritt moghti bil-ligi li jikkontestaw dik l-ordni bis-sahha tal-emenda fuq indikata.

21. Ghal dawn ir-ragunijiet l-aggravju tal-intimati m'huwiex gustifikat u qed jigi michud.

Decide

Ghar-ragunijiet premessi tiddeciedi dwar l-appell tal-intimati billi tikkonferma s-sentenza appellata, filwaqt li tiddikjara li jibqa' impregudikat id-dritt ta' access ghal qorti disponibbli lir-rikorrent bis-sahha tal-Att XXXIII tas-sena 2014.

L-ispejjez tal-ewwel istanza kif decizi mill-ewwel Qorti; dawk tal-appell mill-parti li appellat.

Joseph Azzopardi
Prim Imhallef

Giannino Caruana Demajo
Imhallef

Noel Cuschieri
Imhallef

Deputat Registratur
rm